

THE EFFECTS OF PERCEIVED POVERTY ON SOCIAL EXCLUSION AND LIFE SATISFACTION: AN ANALYSIS USING THE STRUCTURAL EQUATION MODEL¹

Yunus BUDAK*

*Dr. Öğr. Üyesi., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmeti Bölümü, ynsbdk04@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3126-743X

Received Date:27.07.2025

Accepted Date:04.09.2025

Copyright © 2025 Yunus BUDAK. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study analyzes the effects of individuals' perceptions of poverty on social exclusion and life satisfaction through a Structural Equation Model (SEM). The research population consists of individuals residing in Ağrı Province who benefit from publicly supported social assistance programs. Based on data collected from 650 participants, the findings indicate that an increase in the perception of poverty significantly decreases life satisfaction while increasing social exclusion. According to the model results, a one-unit increase in the perception of poverty leads to a 0.682-unit decrease in life satisfaction and a 0.451-unit increase in social exclusion. These results demonstrate that poverty negatively affects not only individuals' economic conditions but also their psychosocial well-being and social integration. The structural model reveals that the impact on life satisfaction is particularly stronger, emphasizing that anti-poverty policies should not be limited to income support alone but should instead adopt a holistic perspective encompassing individuals' psychosocial well-being. In this context, it is recommended that social policies be designed with a multidimensional approach aimed at improving quality of life and strengthening social capital and participation levels.

Keywords: Perceived Poverty, Social Exclusion, Life Satisfaction, Structural Equation Modeling

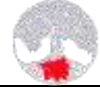
JEL-Classification: O150, I320, I380

YOKSULLUK ALGISININ SOSYAL DIŞLANMA VE YAŞAM TATMİNİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: YAPISAL EŞİTLİK MODELİYLE BİR ANALİZ

ÖZET

Bu çalışma, bireylerin yoksulluk algısının sosyal dışlanma ve yaşam tatmini üzerindeki etkilerini yapısal eşitlik modeli (YEM) aracılığıyla analiz etmektedir. Araştırmanın evrenini, Ağrı ilinde ikamet eden ve kamu destekli sosyal yardımlardan yararlanan bireyler oluşturmaktadır. Toplam 650 kişiden elde edilen veriler doğrultusunda, yoksulluk algısının artmasının yaşam tatminini anlamlı düzeyde azalttığı, sosyal dışlanmayı ise artırdığı tespit edilmiştir. Model sonuçlarına göre, yoksulluk algısında 1 birimlik artış yaşam tatmininde 0.682 birimlik azalmaya, sosyal dışlanmada ise 0.451 birimlik artışa yol açmaktadır. Bu bulgular, yoksulluğun bireylerin yalnızca ekonomik koşullarını değil, aynı zamanda psikososyal refahlarını ve toplumsal bütünleşmelerini de olumsuz etkilediğini göstermektedir. Yapısal model, özellikle yaşam tatmini üzerindeki etkinin daha güçlü olduğunu ortaya koyarak, yoksullukla mücadele politikalarının yalnızca gelir desteğiyle sınırlı kalmaması, bireylerin psikososyal refah düzeylerini de kapsayacak şekilde bütüncül bir perspektifle ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu

¹Kamu Nakdi Yardımların Yoksulluk Bağlamında Sosyal Dışlanma ve Yaşam Tatmini Üzerine Etkisi: Yapısal Eşitlik Modeli(İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi) adlı çalışmada gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

kapsamda, sosyal politikaların bireylerin yaşam kalitesini artırmaya, sosyal sermaye ve katılım düzeylerini güçlendirmeye yönelik çok boyutlu bir anlayışla tasarlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk Algısı, Sosyal Dışlanma, Yaşam Tatmini, Yapısal Eşitlik Modeli

JEL-Sınıflaması: O150, I320, I380

1. GİRİŞ

Bireylerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlar, hem toplum yapısını hem de kişisel yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Ekonomik durum yalnızca bireylerin gelir seviyesini değil; aynı zamanda sosyal çevrelerini, toplum içindeki yerlerini ve gelecekte beklediklerini de belirlemektedir. Bu bağlamda, bireylerin sosyal yaşamlarını ekonomik koşullardan bağımsız olarak değerlendirmek sağlıklı sonuçlar doğurmaz.

Yoksulluk, farklı tarihsel dönemlerde ve coğrafyalarda çeşitli şekillerde tanımlanmış; hem mutlak hem de göreceli yönleriyle çok boyutlu bir mesele olarak ele alınmıştır. Bu olgu yalnızca gelir eksikliğinden ibaret olmayıp, temel gereksinimlere ulaşamama, sosyal haklardan yoksun kalma ve yaşam kalitesini düşüren diğer etkenleri de içermektedir. Sosyal dışlanma ise bireylerin ekonomik, kültürel ya da toplumsal sebeplerle toplumdan kısmen ya da tamamen uzaklaşması durumunu ifade eder. Bu kavram, sadece ekonomik eksikliklerle değil, sosyal bağların zayıflaması ve toplumsal katılıma dair fırsatların azalmasıyla da yakından ilişkilidir. Yaşam tatmini, bireylerin hayatlarından genel anlamda ne derece memnun olduklarını ortaya koyan öznel bir göstergedir. Gelir, iş durumu, sağlık şartları ve sosyal bağlar gibi çeşitli faktörler bu memnuniyet düzeyini doğrudan etkileyebilmektedir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma, yaşam tatmini üzerinde olumsuz etkilere neden olmakta; bireylerin maddi ve manevi anlamda refah düzeyini düşürebilmektedir.

Bu araştırmada, devlet tarafından maddi yardım alan bireyler odağa alınarak, yoksulluk, sosyal dışlanma ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiler ele alınmaktadır. Kavramlar arası bağlantılar yapısal eşitlik modeli aracılığıyla analiz edilmiş; yoksulluğun sosyal dışlanma ile yaşam memnuniyeti üzerindeki etkileri detaylı biçimde incelenmiştir. Araştırma bulguları, yoksulluk seviyesindeki artışın sosyal dışlanmayı artırdığını ve yaşam tatminini azalttığını ortaya koymuştur. Bu veriler, sosyal politikalara yön vermek açısından bireylerin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikososyal durumlarını da göz önünde bulundurmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Yoksulluk, Sosyal Dışlanma, Yaşam Tatmini ve Literatür

Yoksulluk kavramı, var olan bir durumun belirlenmesiyle birlikte şekillenmiş ve bu belirlemeler doğrultusunda literatürde yerini alarak günümüze kadar ulaşmış bir nedensellik zinciridir. Yoksulluğun kapsamı nedir, hangi sorunlara açıklık getirebilir ve bir bireyin hangi özellikleriyle yoksul sayılacağı gibi sorular gündeme gelmektedir. Örneğin, yoksulluk bir beslenme problemi midir, işsizlikle mi ilgilidir ya da sağlıksız bir çevrede yaşamak mıdır (Gündoğan, 2008: 1)? Bu olgu, tarihsel süreç içinde düzenli biçimde analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar bugünkü akademik yazında yer almıştır. Konuya ilk eğilen isimlerden biri olan Rowntree, yoksulluğu insanların yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu en temel gereksinimler olarak tanımlamıştır (Mingione, 2013: 9). Ancak yoksulluğu daha genel bir çerçevede ele alacak olursak; yeterli gelire sahip olamayan ve bu nedenle kaliteli bir yaşam sürdüremeyen bireylerin ya da toplumların karşı karşıya kaldığı bir durumdur (Maxwell, 1999).

Yoksulluğa ilişkin tarafsız ve kesin bir tanım yapmak oldukça güçtür. Bunun temel nedeni, yoksulluk algısının kişisel, kültürel ve toplumsal faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermesidir. Dolayısıyla, herkes için geçerli tek bir ölçüt ya da tanım belirlemek mümkün

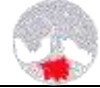

değildir. Bu bağlamda, bir yoksulluk tanımı oluşturulurken ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri, işgücü yapıları, toplumsal dayanışma gelenekleri ve devletin yoksulluğa bakışı gibi pek çok unsur dikkate alınmalıdır. Ancak tüm bu değişkenler göz önünde bulundurulduğunda, yoksulluğu tek bir tanım altında toplamının oldukça zor olduğu görülmektedir. Örneğin, Afrika’da kuraklık nedeniyle açlık çeken yaşlı bir kadınla, Paris’te ısınma masraflarını karşılayamayan başka bir yaşlı kadının her ikisi de yoksul olarak değerlendirilebilir. Ne var ki bu iki örnek, aynı kavramsal çerçevede yer alsa da, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar altında yoksulluğu deneyimlemektedir (Öztürk ve Çetin, 2009). Genel anlamıyla yoksulluk, bireylerin temel fiziksel gereksinimlerini karşılayamaması durumudur. Ancak burada da “temel ihtiyaç” kavramının içeriği önem kazanır. Örneğin, insanoğlunun aydınlatma araçları tarih boyunca değişim göstermiştir; elektrik, birkaç yüzyıl önce yokken bugün elektrikten yoksun olmak ciddi bir yoksulluk biçimi olarak değerlendirilmektedir (Hacımahmutoglu, 2009: 13). Bu nedenle, yoksulluğun tanımı farklı bağlamlara göre çeşitlenmekte ve net bir çerçeveye oturtulması güçleşmektedir. Sınırları belirsiz, bireyden bireye, bölgeden bölgeye farklılık gösteren ve teknolojik gelişmelerle sürekli yeniden şekillenen bir olgu olarak yoksulluk, üzerinde fikir birliğine varılamayan kavramlardan biri olmaya devam etmektedir. Çünkü yoksulluk yalnızca ekonomik gelir eksikliğiyle değil, aynı zamanda bireylerin yaşamlarında ihtiyaç duyduğu temel olanaklara erişememesiyle de ilgilidir (Arabacı, 2017: 143-159).

Amartya Sen’e göre yoksulluk, bireylerin sahip oldukları yapabilirliklerin sınırlanmasıyla ilişkilidir. Ona göre, temel insani ihtiyaçların karşılanamaması yoksulluk durumunu ortaya çıkarır. Bu yaklaşım, bireylerin barınma, sağlık hizmetlerine erişim gibi yaşamsal öneme sahip haklardan yoksun kalmamaları gerektiğini vurgular. Zira insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu temel imkânlarla sahip olmaları elzemdir (Sen, 2004). Aiyedogbon ve Ohwofasa, yoksulluğun tek bir alan içinde sınırlandırılmayacağını savunur. Onlara göre “yoksul” kavramı, farklı disiplinlerde ve bağlamlarda farklı şekillerde tanımlanabilir. Örneğin, Batı perspektifinden bakıldığında yoksulluk daha çok gelir ve tüketim düzeyleri üzerinden değerlendirilmektedir (Aiyedogbon ve Ohwofasa, 2012: 269–279). Öte yandan, Green ve Hulme’a göre yoksulluk, toplumların doğal gelişim sürecinde sonradan ortaya çıkan bir problemdir. Bu bağlamda yoksulluk, toplumların gelişmişlik düzeylerine göre farklı biçimlerde algılanmakta ve tanımlanmaktadır. Bu nedenle gelişmiş toplumlarla daha az gelişmiş toplumlar arasında yoksulluk anlayışında önemli farklar söz konusudur (Green ve Hulme, 2004: 867–879).

Sosyal dışlanma kavramı, tıpkı yoksulluk gibi, net ve evrensel bir tanıma sahip değildir. Bu durum, kavramın bireysel, toplumsal ve ekonomik birçok değişkenden etkilenmesi nedeniyle farklı şekillerde tanımlanmasına yol açmaktadır. Ortak bir tanımın geliştirilememesi, sosyal dışlanmanın çok boyutlu yapısından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, literatürde kavrama dair çeşitli tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Sosyal dışlanma; ekonomik, siyasal ve toplumsal unsurlarla doğrudan ilişkili olduğu için kapsamlı ve sabit bir tanım oluşturmak oldukça güçtür.

Sosyal dışlanma, yalnızca farklı şekillerde tanımlanmakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin asgari yaşam standartlarına ulaşamaması ve temel haklardan özellikle eğitim ve sağlık gibi insani gereksinimlerden yeterince faydalanamaması gibi durumları da kapsamaktadır. Bu bağlamda, bireylerin bu haklara erişimde yaşadığı zorluklar, onları toplumdan dışlanma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır (Seyyar ve Genç, 2010: 645). Sosyal dışlanmanın tanımı konusunda farklı görüşler bulunmakta olup, neredeyse herkesin kendi doğrusu olduğunu söylemek mümkündür. Genel anlamda sosyal dışlanma, bireyin toplumun merkezindeki sosyal yapının dışına itilmesidir. Başka bir ifadeyle, bireylerin sosyal, ekonomik ve siyasal alanlarda ötekileştirilmesi süreci olarak da değerlendirilebilir (Walker ve Walker, 1997: 8). Saraceno, sosyal dışlanmayı iki temel boyutta ele almıştır. Bunlardan ilki, bireylerin çalışma hakkından

yoksun bırakılmasıyla ortaya çıkan dışlanmadır. İkincisi ise bireylerin eğitim, sağlık, kültür ve hukuk gibi temel haklardan uzaklaştırılması, yani bu alanlara erişimlerinin engellenmesidir (Saraceno, 2002).

Sosyal dışlanma, bireylerin toplumsal yaşamın dışına itilmesi ve ötekileştirilmesi durumunu ifade eder. Bu kavram, sadece sosyal etkinliklerden uzak kalmayı değil, aynı zamanda ekonomik sistem içinde yer alan bireylerin, özellikle de üretim ve sermaye birikimi süreçlerine katkı sağlayan grupların, ortaya çıkan refahın adil biçimde paylaşımından yeterince yararlanamamasını da kapsar (Sapancalı, 2005: 29–30). Avrupa Konseyi'nin tanımına göre sosyal dışlanma, bireylerin toplumdan kademeli olarak dışlanmasını içeren bir süreçtir. Bu süreçte yoksulluk, temel eğitime erişememe, ayrımcılık gibi unsurlar aracılığıyla bireyler toplumsal hayattan uzaklaştırılır ve sosyal yaşama katılımları sınırlanır. Bu durum, siyasi ve sosyal alanlarda dışlanmanın yanı sıra, bireylerin temel bilgi ve becerilerden mahrum kalması ve ekonomik hayatta da dışlanması biçiminde kendini gösterebilir (Adaman ve Keyder, 2007: 3).

Yaşam tatmini, bireyin kendi hayatına dair yaptığı öznel ve bütüncül bir değerlendirmeyi yansıtır. Kişi, mevcut yaşam koşullarını kendi değer yargıları, beklentileri ve hedefleriyle karşılaştırarak genel bir memnuniyet algısına ulaşır. Bu değerlendirme, tek bir faktöre bağlı değildir. Fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, sosyal ilişkilerin kalitesi, iş güvencesi ve gelir düzeyi, barınma olanakları, çevresel şartlar, boş zaman değerlendirme imkânları ve bireyin yaşamına anlam yükleyebilme kapasitesi hep birlikte etkili olur. Yaşam sürecinde iş bulmak ya da kaybetmek, yer değiştirme, evlenmek, çocuk sahibi olmak ya da sağlık sorunları yaşamak gibi önemli değişimler, bireyin yaşam tatminini geçici veya kalıcı olarak etkileyebilir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi olumsuz durumlar yalnızca ekonomik olanakları kısıtlamakla kalmaz, bireyin kendine olan saygısını ve toplumla kurduğu bağları da zayıflatarak yaşam memnuniyetini azaltabilir. Buna karşılık, kapsayıcı sosyal politikalar, güvenli yaşam alanları, ulaşılabilir eğitim ve sağlık hizmetleri ile güçlü sosyal ilişkiler, bireylerin yaşamdan aldığı tatmini artırabilir. Bu nedenle yaşam tatmini, bireysel iyilik halinin doğrudan bir yansıması olmasının yanı sıra, toplumsal refah düzeyinin de önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Schirle (2000), Kanada'da yürüttüğü çalışmada sosyal yardım programlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini analiz etmiş ve kamu sosyal transferlerinin gelir dağılımını istatistiksel olarak anlamlı biçimde iyileştirdiğini saptamıştır. Dua ve Park (2006), Çin'in beş büyük kentinde yaptıkları araştırmada sosyal yardım mekanizmalarının yoksulluğu azaltmada etkin bir araç olduğunu, özellikle gıda, sağlık ve eğitim alanlarında bireylerin refahını artırdığını ortaya koymuştur. Ivancev ve Jovicic (2011), Sırbistan örneğinde sosyal politika uygulamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini incelemiş ve aktif sosyal politikaların hem yoksulluğu hem de gelir eşitsizliğini azaltıcı bir rol üstlendiğini tespit etmiştir. Ferreira ve arkadaşları (2010), Brezilya'da yaptıkları ampirik analizde sosyal güvenlik ve sosyal yardımların yoksulluğun azaltılmasında ekonomik büyümeden bağımsız olarak güçlü bir politika aracı olduğunu göstermiştir. Nelson (2011), Avrupa Birliği ülkelerinde yaptığı panel veri analizinde, sosyal yardım sistemlerinin düşük gelirli kesimlerin korunmasında yetersiz kaldığını, ancak aktif işgücü politikalarıyla desteklendiğinde yoksulluğu azaltmada etkili olabileceğini belirtmiştir. Son olarak Çelikay ve Gümüş (2013), Türkiye'de bölgesel düzeyde yaptıkları panel veri analizinde, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının yoksulluğu anlamlı biçimde azalttığını ve özellikle eğitime yapılan sosyal yatırımların kalıcı etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

3. İSTATİSTİK ANALİZ

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

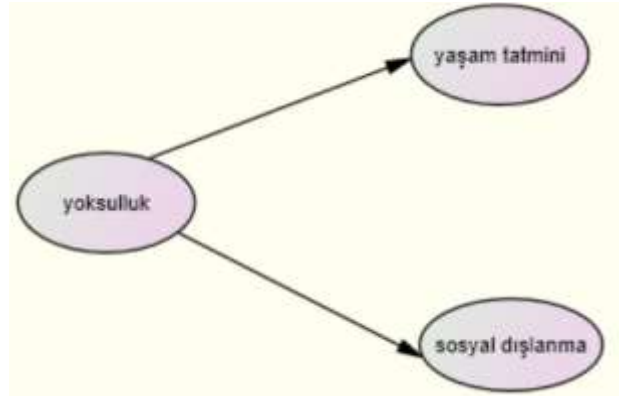
Bu araştırma, kamu tarafından sağlanan nakdi transferlerin hanehalkı yoksulluğu üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, yoksulluğun yalnızca gelir eksikliğiyle sınırlı kalmadığı; aynı zamanda bireylerin sosyal sermayeye erişimini, toplumsal katılım düzeylerini ve genel yaşam kalitesini de olumsuz etkileyen çok boyutlu bir olgu olduğu varsayılmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal yardım politikalarının bireylerin ekonomik refahı üzerindeki doğrudan etkilerinin yanı sıra, dolaylı olarak sosyal dışlanma ve öznel yaşam tatmini gibi değişkenler aracılığıyla nasıl sonuçlar doğurduğu incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, sosyal yardım alma koşullarını sağlayan ve ekonomik olarak dezavantajlı konumda bulunan bireyler oluşturmaktadır. Modellemede, yapısal eşitlik modeli (YEM) kullanılarak, kamu transferlerinin mikro düzeydeki ekonomik etkileri ile yoksulluk, sosyal dışlanma ve yaşam memnuniyeti arasındaki nedensel ilişkiler ortaya konmuştur.

3.2. Araştırmanın Modeli Ve Hipotezleri

Tablo 1. Araştırmanın Hipotezleri

	Yön	Hipotez
1	YKS→YT (ana hipotez)	Yoksulluk algısının (YKS) yaşam tatmini (YT) üzerinde azaltıcı (negatif) yönde etkisi vardır.
2	YKS→SD (ana hipotez)	Yoksulluk algısının (YKS) sosyal dışlanma (SD) üzerinde arttırıcı (pozitif) yönde etkisi vardır.

Tablodaki hipotezlere göre, yoksulluk algısı yaşam tatminini azaltırken sosyal dışlanmayı artırmaktadır. Araştırma, bu iki değişken üzerinde yoksulluk algısının anlamlı etkileri olduğunu varsaymaktadır.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, Ağrı ili ve ilçelerinde ikamet eden ve kamu tarafından sağlanan parasal yardımlardan yararlanan bireyler oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Ağrı Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı'nın faaliyet raporları esas alınarak araştırmanın evreni oldukça geniş bir kitleyi kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemi, bu evrenden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen ve çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlayan 650 bireyden

meydana gelmektedir. Veri toplama süreci yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilmiş; geçerli bulunan 650 anket analizlere dahil edilmiştir.

Örneklem büyüklüğü belirlenirken Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın önerdiği örneklem tablosu dikkate alınmış; %5 örnekleme hatası ile $p=0.50$ ve $q=0.50$ varsayımlarına göre minimum 384 kişilik bir örneklemin yeterli olacağı öngörülmüştür (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50). Bununla birlikte, araştırmada grup farklılıkları ve korelasyon analizleri de yapılacağından G*Power 3.1 yazılımı aracılığıyla güç analizi uygulanmıştır. Analizde istatistiksel güç $1-\beta = 0.95$ olarak belirlenmiş ve anlamlılık düzeyi $\alpha = 0.05$ düzeyinde tutulmuştur. Güç analizi sonucunda, yalnızca 115 kişilik bir örneklemle dahi yeterli istatistiksel gücün sağlanabileceği görülmüş; bu nedenle 650 kişilik örneklem sayısının araştırma açısından yeterli ve güçlü olduğu kabul edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmış olup, çalışma deneysel olmayan nicel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Tarama modeli temelinde yürütülen araştırmada veri toplama aracı olarak saha araştırması (survey) benimsenmiştir. Üç bölümden oluşan anket formunun ilk kısmında katılımcıların demografik bilgilerine yer verilmiş, ikinci ve üçüncü bölümlerde ise yoksulluk algısı, yaşam tatmini ve sosyal dışlanma düzeylerini ölçmeye yönelik ölçekler kullanılmıştır. Yoksulluk algısını değerlendirmek amacıyla Sezgin ve arkadaşları (2022) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve mutlak, göreceli ve insani yoksulluk olmak üzere üç alt boyuttan oluşan, toplam 33 maddelik, beşli Likert tipinde Yoksulluk Algısı Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.933, KMO değeri 0.925 olarak belirlenmiş ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır. Yaşam tatmini düzeyini belirlemek amacıyla, Diener ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Bekmezci ile Sert tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan beş maddelik Yaşam Tatmini Ölçeği kullanılmıştır. Sosyal dışlanma düzeyini belirlemede ise, Jehoel-Gijsbers ve Vrooman tarafından geliştirilen ve Bayram ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Sosyal Dışlanma Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Tüm ölçekler “kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “kesinlikle katılıyorum (5)” aralığında puanlanan beşli Likert tipi yapıdadır.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bir ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla en yaygın kullanılan yöntemler arasında Cronbach Alpha katsayısı, ikiye bölme yöntemi, paralel testler ve mutlak kesin paralel testler yer almaktadır. Bu yöntemlerde elde edilen değerlerin %70'in üzerinde olması, ölçüm aracının güvenilirliğini sağladığı şeklinde yorumlanır. Bu araştırmada uygulanan tüm güvenilirlik testlerinin belirtilen eşik değerin üzerinde sonuçlar vermesi, anket formunun iç tutarlılığının yüksek olduğunu ve elde edilen verilerin güvenilirliğini desteklediğini göstermektedir.

Tablo 2. Anketin Güvenilirlik Sonuçları

	Anketin Güvenirlilik Sonuçları
Cronbach_Alpha	0.923
Split	0.922-0.924
Parelel	0.923
Strict	0.922

Tablo 3. Kendall's Tau-b Korelasyon Analizi Sonuçları

		Yoksulluk	Yaşam Tatmini	Sosyal Dışlanma
Yoksulluk	Korelasyon katsayısı	1.000	-.654*	.413*
	p	.	.000	.000
	N		650	650
Yaşam Tatmini	Korelasyon katsayısı		1.000	-.702*
	p		.	.000
	N			650
Sosyal Dışlanma	Korelasyon katsayısı			1.000
	p			.
	N			650

*0.05 için anlamlı ilişki

Yoksulluk değişkeni, yaşam tatmini üzerinde %65,4 oranında negatif (azaltıcı) yönde; sosyal dışlanma üzerinde ise %41,3 oranında pozitif (arttırıcı) yönde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermektedir. Bu bulgular, yoksulluk düzeyindeki artışın bireylerin yaşam tatminini önemli ölçüde düşürdüğünü, aynı zamanda sosyal dışlanma düzeyini de artırdığını ortaya koymaktadır. Katsayı değerlerine göre yoksulluğun en belirgin sonucu yaşam tatminindeki azalma olarak öne çıkarken, ikinci düzeyde etkisi sosyal dışlanmanın artması şeklinde görülmektedir.

Yapı geçerliğini test etmek amaçlı doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Tablo 4’de uyum iyiliği ölçütlerine yönelik sonuçlar verilmiştir.

Tablo 4. Birinci Düzey DFA Modeli Uyum İndeksleri

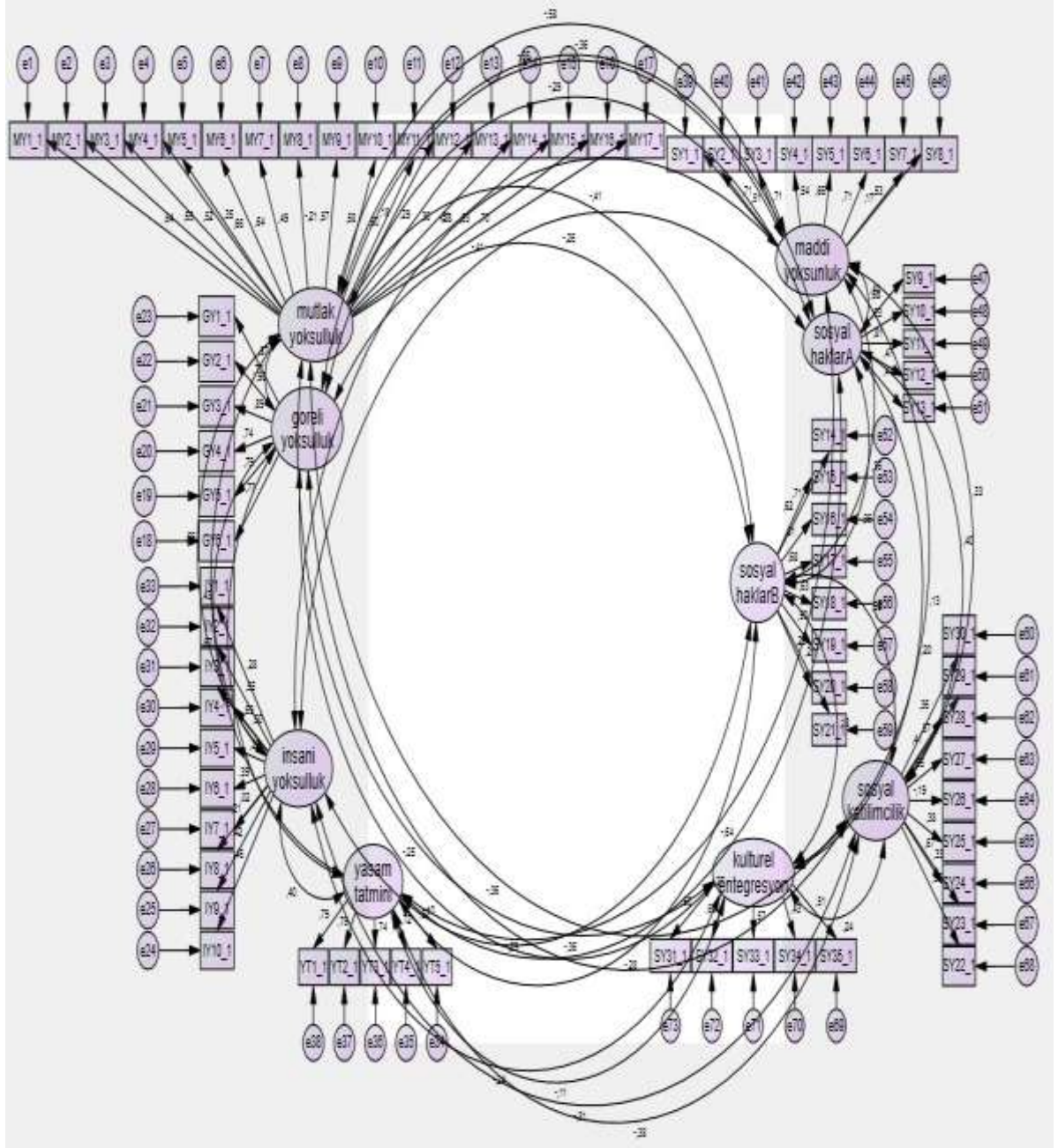
Ölçüm (Uyum İstatistiği)	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırma Modeli Değeri	Uyum Durumu
Genel Model Uyum				
X^2 /sd	≤ 3	$\leq 4-5$	2.032	İyi uyum
Karşılaştırmalı Uyum İstatistikleri				
NFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.925	Kabul edilebilir
TLI (NNFI)	≥ 0.95	0.94-0.90	0.971	İyi uyum
IFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.975	İyi uyum
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95	0.963	Kabul edilebilir
RMSEA	≤ 0.05	0.06-0.08	0.041	İyi uyum
Mutlak Uyum İndeksleri				
GFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.929	İyi uyum
AGFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.938	İyi uyum
Artık Temelli Uyum İndeksi				
RMR	≤ 0.05	0.06-0.08	0.028	İyi uyum

Tablo 4’de $X^2 /sd = 2.032$ çıkmıştır, ≤ 3 koşulunu sağladığı için “iyi uyum” kararı verilmiştir. NFI = 0.925 ile 0.94-0.90 aralığına düşmektedir, “kabul edilir uyum” sağlanmıştır, TLI (NNFI) = 0.971 ile ≥ 0.95 sağladığından “iyi uyum”, IFI = 0.975 ile ≥ 0.95 sağladığından “iyi uyum”, CFI = 0.963 ile ≥ 0.97 sağladığından “kabul edilebilir uyum”, RMSEA = 0.041 ile ≤ 0.05

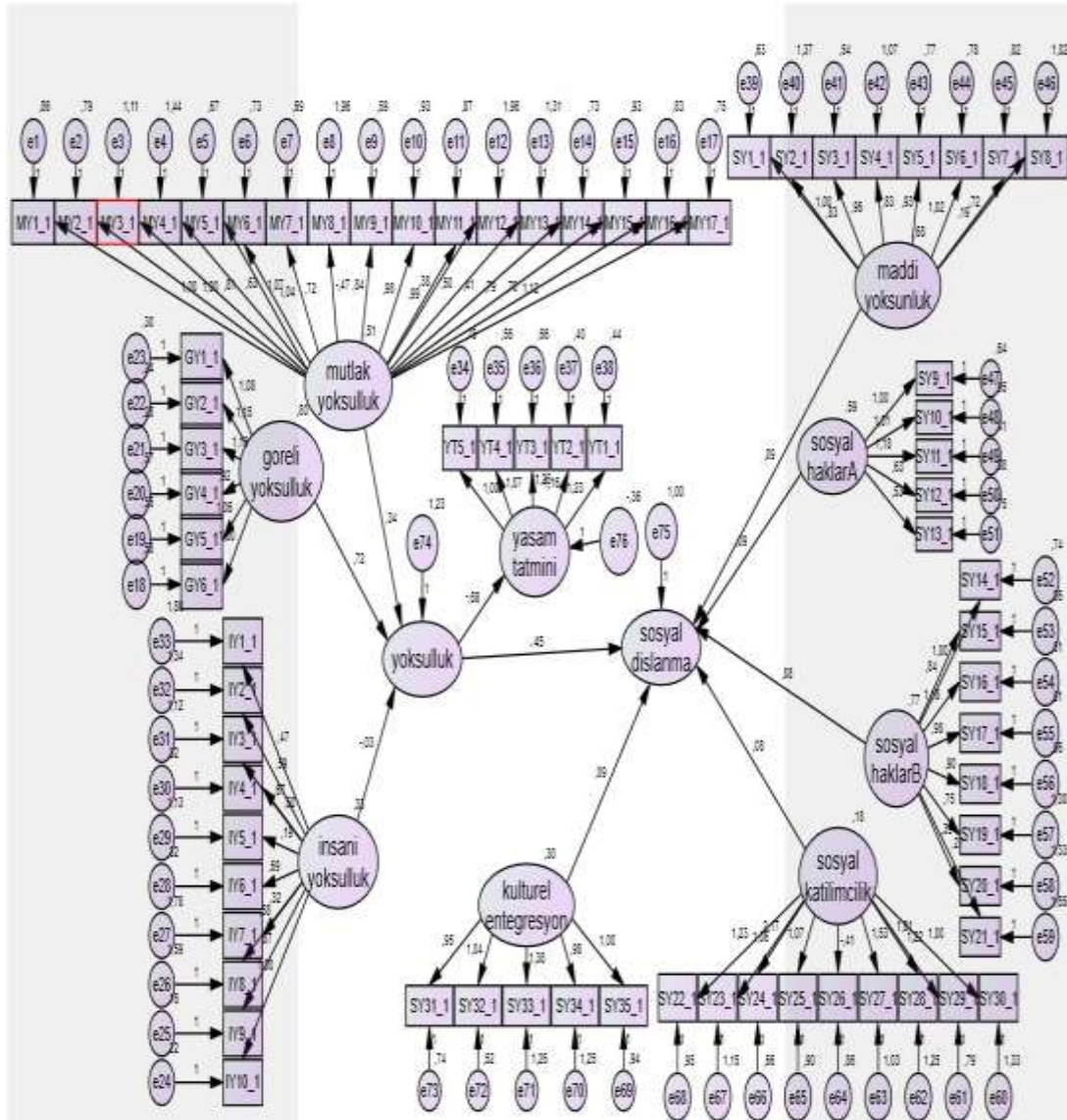
sağladığından “iyi uyum”, GFI = 0.929 ile ≥ 0.90 sağladığından “iyi uyum”, AGFI = 0.938 ile ≥ 0.90 sağladığından “iyi uyum”, RMR = 0.028 ile ≤ 0.05 sağladığından “iyi uyum” sonuçlarına ulaşılmıştır. Ölçeklerin geçerli olduğu belirlenmiştir.

Şekil 2. Ölçeklere Yönelik DFA Sonuçları

Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modeli Yol Şeması ve Tahmin Sonuçları

Bu yapısal eşitlik modeli (YEM) diyagramı, yoksulluk, sosyal dışlanma ve yaşam tatmini arasındaki ilişkileri çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımla incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Modelde yoksulluk; mutlak, göreceli ve insani olmak üzere üç alt boyutta ele alınırken, sosyal dışlanma değişkeni ise sosyal haklara erişim, kültürel entegrasyon ve toplumsal katılım gibi alt bileşenlerle yapılandırılmıştır. Yaşam tatmini, bireylerin genel refah düzeyini yansıtan bağımsız bir gizil değişken olarak modele dahil edilmiş; yoksulluk ve sosyal dışlanma ile arasındaki yapısal ilişkiler analiz edilmiştir. Diyagramda yer alan yönlü oklar nedensel etkileri, çift yönlü oklar ise değişkenler arası korelasyonları ifade etmektedir. Ölçüm modelleri kapsamında gözlenen değişkenler ile gizil yapılar arasında yüksek düzeyde faktör yüklerinin bulunması, ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca modelin uyum indeksleri istatistiksel olarak kabul edilebilir sınırlar içinde yer almakta ve genel model yapısının geçerliliğini desteklemektedir. Bu doğrultuda model, yoksulluğun sosyal dışlanma üzerindeki etkilerini ve her iki yapının yaşam tatmini üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini analiz edebilmek adına işlevsel bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 5. YEM Tahmini Uyum İndeksleri

Ölçüm (Uyum İstatistiği)	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırma Modeli Değeri	Uyum Durumu
Genel Model Uyumu				
X^2 /sd	≤ 3	$\leq 4-5$	2.093	İyi uyum
Karşılaştırmalı Uyum İstatistikleri				
NFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.975	İyi uyum
TLI (NNFI)	≥ 0.95	0.94-0.90	0.968	İyi uyum
IFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.979	İyi uyum
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95	0.965	Kabul edilebilir
RMSEA	≤ 0.05	0.06-0.08	0.027	İyi uyum
Mutlak Uyum İndeksleri				
GFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.918	İyi uyum
AGFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.925	İyi uyum
Artık Temelli Uyum İndeksi				
RMR	≤ 0.05	0.06-0.08	0.031	İyi uyum

YEM uyum iyilikleri modelin sonucunun yorumlanabilir özellikte olduğunu göstermiştir.

Tablo 5’de $X^2 /sd = 2.093$ çıkmıştır, ≤ 3 koşulunu sağladığı için “iyi uyum” kararı verilmiştir. NFI = 0.975 ile ≥ 0.95 koşulunu sağladığı için “iyi uyum”, TLI (NNFI) = 0.968 ile ≥ 0.95 sağladığından “iyi uyum”, IFI = 0.979 ile ≥ 0.95 sağladığından “iyi uyum”, CFI = 0.965 ile ≥ 0.95 sağladığından “kabul edilebilir uyum”, RMSEA = 0.027 ile ≤ 0.05 sağladığından “iyi uyum”, GFI = 0.918 ile ≥ 0.90 sağladığından “iyi uyum”, AGFI = 0.925 ile ≥ 0.90 sağladığından “iyi uyum”, RMR = 0.031 ile ≤ 0.05 sağladığından “iyi uyum” sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 6. YEM Tahmin Sonuçları

Yapısal ilişki	Yön	Tahmin edilen katsayı	St. Hata	t istatistiği	p	Sonuç
YKS→YT (ana hipotez)	-	-.682	.093	-7.332	.000*	Anlamlı ilişki
YKS→SD (ana hipotez)	+	.451	.062	7.274	.000*	Anlamlı ilişki

*0.05 için anlamlı ilişki

Tablo 6’da sunulan bulgulara göre, yoksulluk değişkeni ile yaşam tatmini ve sosyal dışlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli (YEM) analiz sonuçlarına göre, bireylerin yoksulluk algısı düzeyinde 1 birimlik artış olması durumunda, yaşam tatmini düzeyinde ortalama 0.682 birimlik azalma meydana gelmektedir. Bu durum, yoksulluğun bireylerin öznel refah algısını ve genel yaşamdan duyduğu memnuniyeti belirgin biçimde olumsuz etkilediğini göstermektedir. Diğer taraftan, yoksulluk algısında aynı oranda yaşanan artışın, sosyal dışlanma düzeyinde 0.451 birimlik bir yükselişe neden olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ekonomik yetersizliklerin yalnızca bireysel düzeyde tatmin kaybına değil, aynı zamanda bireyin toplumla olan bağlarının zayıflamasına, sosyal ilişkilerden dışlanmasına ve toplumsal katılım olanaklarının daralmasına da neden olduğunu ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, yoksulluk algısının bireylerin yaşam tatmini ve sosyal dışlanma düzeyleri üzerindeki etkilerini yapısal eşitlik modeli (YEM) çerçevesinde analiz etmiştir. Ağrı ilinde kamu yardımlarından faydalanan 650 bireyden elde edilen veriler doğrultusunda, yoksulluğun

bireysel refah üzerinde çok boyutlu ve istatistiksel olarak anlamlı etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yoksulluk değişkeni ile yaşam tatmini ve sosyal dışlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli analiz sonuçlarına göre, bireylerin yoksulluk algısı düzeyinde 1 birimlik artış olması durumunda, yaşam tatmini düzeyinde ortalama 0.682 birimlik azalma meydana gelmektedir. Bu durum, yoksulluğun bireylerin öznel refah algısını ve genel yaşamdan duyduğu memnuniyeti belirgin biçimde olumsuz etkilediğini göstermektedir. Diğer taraftan, yoksulluk algısında aynı oranda yaşanan artışın, sosyal dışlanma düzeyinde 0.451 birimlik bir yükselişe neden olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ekonomik yetersizliklerin yalnızca bireysel düzeyde tatmin kaybına değil, aynı zamanda bireyin toplumla olan bağlarının zayıflamasına, sosyal ilişkilerden dışlanmasına ve toplumsal katılım olanaklarının daralmasına da neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen veriler doğrultusunda, araştırma kapsamında öne sürülen iki temel hipotez “Yoksulluk yaşam tatminini olumsuz etkiler” ve “Yoksulluk sosyal dışlanmayı artırır” yapısal model çerçevesinde istatistiksel olarak doğrulanmıştır. Katsayılar dikkate alındığında, yoksulluğun en güçlü etkisinin yaşam tatmini üzerinde ortaya çıktığı, sosyal dışlanma üzerindeki etkinin görece daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durum, yoksullukla mücadele politikalarının yalnızca ekonomik boyutla sınırlı kalmayıp bireylerin psikososyal refah düzeylerini de içermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca yoksulluk, yalnızca gelir eksikliği olarak değil; bireylerin ekonomik sermayeye, sosyal kaynaklara ve kurumsal destek mekanizmalarına erişimindeki yetersizliklerle tanımlanmıştır. Bulgular, mikro düzeyde yoksullukla mücadele stratejilerinin yalnızca gelir transferlerine dayanmak yerine, bireylerin sosyal sermayeye katılımını güçlendirecek bütüncül politika çerçevelerinin oluşturulmasının zorunlu olduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Sosyal Yardım Politikalarının Etkinliği Artırılmalı: Gelir transferi politikaları yalnızca ekonomik yoksunluğu gidermeye değil, bireylerin sosyal dışlanmasını azaltmaya yönelik olarak da yeniden tasarlanmalıdır. Yardım programları, istihdam edilebilirlik, beceri geliştirme ve psikososyal desteklerle entegre edilmelidir.

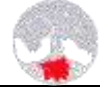
Makroekonomik Planlamada Yaşam Kalitesi Göstergeleri Dikkate Alınmalı: Büyüme, istihdam ve fiyat istikrarı gibi temel makroekonomik hedeflere ek olarak, yaşam tatmini, sosyal uyum ve toplumsal bütünleşme gibi göstergeler de politika süreçlerine entegre edilmelidir.

Bölgesel Kalkınma Politikaları Güçlendirilmeli: Dezavantajlı bölgelerdeki ekonomik eşitsizliklerin azaltılması amacıyla altyapı yatırımları, eğitim olanakları ve iş gücü destekleri artırılmalı; bölgesel farklılıklar sosyal dışlanmayı önleyici bir perspektifle ele alınmalıdır.

Yoksulluk Ölçütleri Çok Boyutlu Hale Getirilmeli: Sadece mutlak gelir düzeyine odaklanan dar yaklaşımlar yerine, göreceli yoksulluk, insani yoksunluk, maddi yetersizlik ve yapabilirlik temelli göstergelerle çok boyutlu yoksulluk tanımları geliştirilmelidir.

Sosyal Katılım ve Sermayeyi Artırıcı Mekanizmalar Geliştirilmeli: Toplumla bağları zayıflamış bireylerin sosyal, kültürel ve siyasal süreçlere aktif katılımını sağlayacak mekanizmalar kurulmalı; sosyal sermayeyi güçlendiren politikalar desteklenmelidir.

Ekonomik Politikaların Psikososyal Boyutu Göz Ardı Edilmemeli: Enflasyon, işsizlik ve ekonomik belirsizlik gibi makroekonomik dalgalanmaların sadece gelir değil, yaşam

tatmini ve sosyal aidiyet üzerinde de etkili olduğu göz önünde bulundurulmalı; politikalar bu çok katmanlı etki alanlarını kapsayacak şekilde bütüncül olarak tasarlanmalıdır.

REFERENCES

- Adaman, F., ve Keyler, Ç. (2007). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu Ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma. Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma İle Mücadele Mahalli Topluluk Eylem Planı Programı 2002–2006, İstanbul, 3.
- Aiyedogbon, J. O., ve Ohwofasa, B. O. (2012). Poverty And Youth Unemployment In Nigeria: 1987–2011. International Journal Of Business And Social Science, 3(20), 269–279.
- Arabacı, R. Y. (2017). Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi. In M. Özdemir & E. İslamoğlu (Ed.), Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Kavram – Teori – Uygulama (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık, 143–159.
- Bayram, N., Aytaç, S., Aytaç, M., ve Sam, N. (2010). Yaşam tatmini ve sosyal dışlanma. *İşgüç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 12(4), 79–92.
- Bekmezci, M., & Sert, İ. S. (2018). Yaşam tatmini ölçeğinin Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği çalışması. *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8).
- F.G.H Ferreira, P. G. Leite ve M. Ravallion, “Poverty reduction without economic growth? Explaining Brazil’s poverty dynamics 1985-2004”, Journal of Development Economics, Vol.93, 2010, 20-36
- Ferdi Çelikay ve Erdal Gümü, Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, 127-138.
- Green, M., ve Hulme, D. (2004). From Correlates And Characteristics To Cause: Thinking About Poverty From A Chronic Poverty Perspective. World Development, 33(6), 867–879.
- Gündoğan, N. (2008). *Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele*. Ankara Sanayi Odası, 1.
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. DPT Uzmanlık Tezi: Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 13.
- Kenneth Nelson, Soccial Assistance and EU Poverty Thresholds 1990-2008. Are European Welfare Systems Providing Just and Fair Protection Against Low Income, European Social Review, 29(2), 2011, 386-401.
- Maxwell, S. (1999). The Meaning And Measurement Of Poverty. ODI Poverty Briefing.
- Mingione, E. (2013). İleri Endüstriyel Dünyada Kentsel Yoksulluk: Kavramlar, Analizler Ve Tartışmalar (S. İlhan, Çev.). In Ö. Aytaç & S. İlhan (Ed.), *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*. Birleşik Yayınevi, 9.
- O. Ivancev ve M. Jovicic, “The effects of social policy on income inequality in Serbia”, Post-Communist Economies, Vol.23, No.3, 2011, 327-342.
- Öztürk, M., ve Çetin, B. I. (2009). Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk Ve Kadınlar. Journal Of Yaşar University, c3(11), 2661–2698.
- Sapancalı, F. (2005). Sosyal Dışlanma (1. Baskı). Dokuz Eylül Yayınları, 29–30.
- Saraceno, C. (2002). Social Exclusion: Cultural Roots And Diversities Of A Popular Concept. Columbia University Press.

- Sen, A. (2004). Özgürlükle Kalkınma. Ayrıntı Yayınları.
- Seyyar, A., ve Genç, Y. (2010). Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Pedagojik Çalışma) Sözlüğü. Sakarya Kitabevi, 645.
- Sezgin, F. H., Haykır Hobikoğlu, E., ve Budak, Y. (2022). Yoksulluk Algı Ölçeği Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Finansal Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi, 14(26), 229–244.
- T. Schirle, What is the Impact of Social Assistance Programs on Income Inequality in Canada, Master Thesis, Dalhousie University Department of Economics, Canada, 2000.
- Walker, A., & Walker, C. (1997). Britain Divided: The Growth Of Social Exclusion In The 1980s And 1990s. Child Poverty Action Group, 8.
- Y. Dua ve A. Park, “The Effect of Social Assistance on Poverty Reduction: Evidence from Household Surveys in Urban China”, 2006.
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık, 50.